

REDLOVÁ, Pavla, *Fragmenty setkávání turistů, indiánů a antropologů v San Cristóbalu de las Casas v Mexiku*. Praha: Ústav etnologie FF UK, 2008, 140 stran včetně příloh (oponentský posudek).

Předkládaná diplomová práce, teritoriálně vztažená k jihomexickému Chiapasu, tematicky především k problematice turismu, studovaném v konkrétním lokálním (městském) prostředí, je výsledkem střednědobého (přibližně čtyřměsíčního) výzkumného pobytu, jenž byl realizován v druhé polovině 2007 téměř výlučně v někdejší koloniální metropoli San Cristóbalu de las Casas. Je strukturována do Úvodu, čtyř kapitol s dalšími podkapitolami a Závěru, přičemž je zřetelně rozdělena na teoreticko-metodologickou a empiricko-interpretativní (etnografickou) část (3., metodologickou kapitolu, bych ovšem spíše zařadil hned za úvod).

Jádrem zájmu diplomantky je především popis a interpretace sociální a kulturní interakce dvou hlavních skupin setkávajících se na různých místech San Cristóbalu: lokálních Indiánů (převážně Tzotzilů a jejich etnografických skupin Chamulů a Zinacantéků a Tzeltalů) na jedné straně a turistů, přijíždějících zejména z řady evropských zemí a USA, avšak místními Indiány většinou považovaných za reprezentanty jedné „etnické“ či „kulturní“ skupiny. K nim jakožto třetí „nezávislá“ skupina přistupují ještě antropologové, jenž jsou přinejmenším od dob Vogtova výzkumného týmu (60. léta) prakticky nedílnou součástí lokálního sociokulturního prostředí (proto není příliš překvapující závěr, že místním domorodcům je tato profese velmi dobře známa – viz pozn. 46, str. 42, podobně jako v jiných mexických regionech). V této souvislosti je zajímavá spíše okrajová zmínka o *alemanetik* („Němci“), jak označují většinu (?) evropských návštěvníků v některých tzeltalských komunitách. Jedním z možných vysvětlení může být dlouhodobý vědecký (v širším slova smyslu antropologický) zájem z německé strany o tuto oblast Mezoameriky, sahající minimálně k E. Selerovi (80. léta 19. století), popřípadě zájem obchodní (známá je asi stopadesát let stará kolonizace německých pěstitelů kávy v sousedním guatemalském departementu Alta Verapaz).

Teoretická část je poměrně rozsáhlá a Pavla se zde snaží vypořádat s některými stále diskutovanými termíny – např. Indián/indián vs. *indígena*, který se snaží zavést v protikladu k španělskému výrazu *indio*, mající v Chiapasu, ale např. též v Guatemale nyní pejorativní nádech. Tento poměrně zbytečný diskurz je ovšem stále více opouštěn, jak si ostatně Pavla sama uvědomuje (chiapaští Indiáni se považují spíše za „pravé lidi“ než za „indiány“, čímž v podstatě sami překonávají tolik diskutovanou otázku etnické identity). Autorčinou teoretickou inspirací jsou zejména práce Geertzovy (vzhledem k neustále akcentované lokálnosti bych zařadil i jeho práci *Local knowledge*) a Cliffordovy, klasiků komunitárních

studií na čele s Redfieldem (jen pro upřesnění či doplnění: prvním takto pojatým výzkumem v Mexiku byla široce pojatá studie Teotihuacánu od prehispanických dob do současnosti vedená Boasovým žákem M. Gamiem, 1922) a pochopitelně řady teoretiků antropologie turismu, Cohenem, MacCannellem či Graburnem počínaje a van den Berghem, provádějícím svůj výzkum přímo v San Cristóbalu, konče (práce posledně jmenovaného je ovšem oprávněně kritizována pro její přebujelou deskriptivnost).

Pavla Redlová si v práci neustále klade řadu podstatných otázek, přičemž jednou z těch klíčových je snaha dobrat se vysvětlení, zda-li turisté představují jednu společnou kategorii či zda musíme rozlišovat mezi jednotlivými motivacemi a způsoby chování. V této souvislosti je třeba poznamenat, že výzkumným vzorkem byli výhradně nezávislí cestovatelé (s. 45), jelikož komparativněji pojaté šetření se ukázalo jako obtížné, pokud vůbec, realizovatelné.

V etnografické části použila diplomantka několik standardních metod: především zúčastněné přímé i nepřímé pozorování a dotazníkovou metodu s poměrně vysokým procentem (69%) návratnosti dotazníků. Zabývá se zde tvarováním či vytvářením turistických pohledů, a to prostřednictvím (alespoň u nezávislých cestovatelů) průvodce Lonely Planet, který se jak vidno v relativně krátkém čase dosti výrazně posunul k muzeifikaci San Cristóbalu, tj. navození představy „autentického“ v „typických“ muzeích. Paradoxně nejetichtější zdejším muzeem je zmiňovaný Na Bolom, původně založené G. Dubyovou pro prezentaci kultury pralesních Lacandonů jakožto „ušlechtilých divochů“, žijících poměrně daleko od Altos de Chiapas. Ostatní muzea byla rovněž založena ne-Indiány, ladiny, Severoameričany nebo Evropany a tak se zdá, že nativní obyvatelstvo vystupuje spíše v roli jakýchsi *užitečných idiotů*, majících zajistit turistům (je skutečně velkou otázkou, do jaké míry sem jezdí hlavně ze zájmu o etnickou a kulturní jinakost) fiktivní kulturní autenticitu, popřípadě je utvrdit v tom, že i zde probíhá jistá etnická a kulturní revitalizace, patrná z mnoha jiných míst Mexika, Střední či Jižní Ameriky. To je však sporné, jelikož místní muzea na rozdíl kupříkladu od sonorských Seriů, panamských Kunů, kostarických Boruků aj. nezakládají domorodci. Diference jsou patrné i ve směru probíhajících etnických procesů: jestliže původně indiánské vesnice Ocosingo, Oxchuc, Cancuc aj. byly osídlovány ladiny, kteří již dávno v těchto městech představují většinu, v San Cristóbalu dochází k opačnému procesu: ze španělské vesnice se stalo ladinské město, do něhož se stále více stahují okolní Indiáni, kteří postupně proměňují jeho etnickou a sociální strukturu. Turisté si dále vytvářejí svůj pohled např. skrze muzeum mayské (!) medicíny, muzeum kávy a některá další muzea, přičemž výslednou představou, přihlédneme-li k často zmiňovanému kratičkému pobytu většiny příchozích v regionu, je ona akcentovaná brikoláž, jakýsi slepenec, který etnickou, kulturní a

sociální autenticitu náhorní Chiapasu pouze předstírá. To však není v rozporu s tím, co Pavla konstatuje: San Cristóbal je dnes jedním z dynamických jevišť multikulturního setkávání (podobně jako nedaleká guatemalská Antigua), z něhož většina příchozích (různých skupin turistů) odjíždí po několika dnech s uspokojivým pocitem poznání autentické kultury jižního Mexika.

Diplomovou práci Pavly Redlové pokládám za kvalitní s minimem faktických chyb, daných snad občasnou nekoncentrovaností, výborným teoretickým úvodem i solidním zpracováním vlastního etnografického výzkumu, při němž snad někdy až příliš sklouzává do zbytečného popisování ukázek „dění na jevišti“, a naznačením námětů pro budoucí konkrétněji zaměřený výzkum. I přes určité obtíže, s nimiž se musí vypořádat kdokoli, kdo se pohybuje v terénu, je patrné, že se Pavla v tomto prostředí pohybuje bez větších problémů, což je ovšem dáno bezesporu i její jazykovou vybaveností, včetně jemné znalosti tzotzilštiny. Konečně práci pokládám nejen za příspěvek k problematice etnoturismu, neboť jsou v ní zjevné i přesahy k teorii etnicity či urbánní antropologii. Diplomovou práci Pavly Redlové doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou *výborně*.

V Praze, 25. 5. 2008.

Marek Halbich